ئەمریکاو نەوەی نوێ … سمکۆ عەبدولکەریم

یەکێ لە بنەما فەلسەفی و سیاسی و فیکری ئەمریکا خۆنوێکردنەوەیەتی بە شێوەیەکی بەردەوام، بە ئامانجی درێژکردنەوەی تەمەنی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا، لەم ڕێگایەشەوە دەیەوێ هەموو ئەو تێگەیشتن و دەربڕینانەی هەندێ لە توێژەرانی سیاسی و ئابوری ئاوەژوو بکاتەوە، کە چارەنووسی ئەمریکا بە چارەنووسی بەریتانیای گەورە دەشوبهێنێ، ئەو بەریتانیایەی ڕۆژێ لە ڕۆژان خۆری لێوە ئاوا نەدەبوو.

ئەمریکا تا گەیشتن بە لوتکەی ئیمپڕاتۆرییەکەی بەردەوام دەبێ، بۆ ئەم بەردەوامییەشی پێویستی بە ئالوگۆڕی نەوەکان هەیە، چونکە مومکین نییە لەمەودوا بتوانێ لە ڕێگەی پیرەکانەوە ئەو ڕێیە دورودرێژەی لەبەردەمیدا ماوە بیبڕی، وەك چۆن دەمێکیشە تێروانینی سیاسی ئەمریکا بۆ تەواوکردنی ئامانجە ستراتیژییەکانی گۆڕاوە، ئەگەر لە رابردوودا تەنیا پشت و پەنای سەرە زلەکان بووبێ ئەوە لە ئێستادا و دەمێکیشە وازی لەسەر زلەکان هێناوە و زیاتر بایەخ بە بەدەست هێنانی متمانەی گەلان دەدا، ئەمەش زیاتر لە ڕێگای هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ نەوەی نوێدا، بۆیە هەموو ئەو وڵات و لایەنە سیاسیانەی نەتوانن ئەو نەوە نوێە بێنە پێشەوە، ڕۆژ بە ڕۆژ خۆریان ڕوو لە ئاوا بوونە.

ئەمریکا زۆر بەوردی سەرقالی تێفکرین و لێکۆلینەوەی وردە لەسەر سروشتی کۆمەڵگاکان و جۆری ئەو گۆڕانکاریانەی لە سەروشتیاندا ڕوودەدەن.
هەموو ئەو تێگەیشتنە تازانەش زیاتر لە دوای ڕووداوەکانی 11-ی سێپتێمبەری 2001 –وە هاتنە پێش، لەوێوە قۆناغێکی نوێ و وەرچەرخانێکی ریشەیی لە زهنی ئەمریکییەکان سەری هەڵدا.

لە دوای ئەو مێژووەوە “تۆماس فریدمان” لە وتارێکیدا لە سەر نەوەی سێیەمی ئێران ئاماژە بۆ خاڵێکی زۆر گرنگ و هەستیار دەکات کە دەکرێ بە تێگەیشتن لەو ئاماژەیە، تێبگەین ئەوەی ئێستا لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست ڕوودەدات لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە، خوێندنەوە و تێگەیشتنی ئەمریکا بۆ ئێران و سعودیە چییە؟ هەریەك لە مەزهەبەکانی سوننە و شیعە لە زهنی ئەمریکادا چ گۆڕانکارییەکیان

بەسەردا هاتوە؟

تۆماس فریدمان لەو وتارەیدا بەدوو ڕستە جیاوازییەکانی نەوەی نوێی ئێران و سعودیە دەخاتە ڕوو، فریدمان نەوەی سێیەمی ئێران زۆر جیاواز لەگەڵ هاوسێکەی سعودیە نیشان دەدات، بە شێوەیەك پێی وایە سعودیە ڕۆژ بە ڕۆژ گەنجانی هەژار و توندڕۆ و دوژمن بە ئەمریکا زیاد دەکات. ئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی ئەو گەنجانە رژێمی وڵاتەکەیان بە ڕژێمێکی گەندەڵ و نا ئاینی و سەر بە ئەمریکا بزانن.
لەبەرامبەردا ئێران ڕۆژ بەڕۆژ گەنجانی هەژار و کەمتر ئیسلامی و کەمتر بە چاوی دوژمن سەیرکردنی ئەمریکا زیاد دەکات، بەشێوەیەك ناڕەزاییەتییەکانی گەنجانی ئێرانی لە بەرامبەر ڕژێمەکەیاندا زیاتر لەوەوە سەرچاوەی گرتوە، کە وەك ڕژێمێکی "سیوقڵاتی" بووەتە زیاتر دوورخستنەوە و دابڕانیان لە جیهان.

بە وردبوونەوە لەو بەراوردەی تۆماس فریدمان، دەتوانین لەو تێگەیشتنە نزیك ببینەوە کە لە ناوچەکەدا ڕوو دەدات، چونکە تەنیا خاڵی هاوبەش لە نێوان سعودیەو ئێراندا لایەنی هەژارییەکەیە، کە ئەمەیان بۆ ئەمریکا خاڵێکی ئیجابی هاوبەشە، بەڵام بەشەکەی تری رۆحی ئیسلامیەتی و رق و قینەی زیاتر بەرامبەر بە ئەمریکا، ئەمەیان ئەو ستراتیژەیە کە لە قۆناغی نوێی ئێستادا ئەمریکییەکان کاری لەسەر دەکەن، ئەمریکییەکان لە دوای 11-ی سپتێمبەرەوە بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا دەگەڕێن کە (ئەو ڕق و کراهییەتەی گەڵانی ئیسلامی لەبەرمبەر ئەمریکادا لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە؟)
بۆیە هەمووان دەبێ لەوە تێبگەن ئەمریکا سەرقاڵی لانی کەم کەمکردنەوەی رق و قینەی گەلانە لەبەرامبەر خۆیدا، بۆیە ئەگەر ئەوە نەکات نەك هەر ناتوانێ ببێ بە ئیمپراتۆر، بەڵکو ناشتوانێ بە کردەوە ئەو تێگەیشتنانەش بەڕەونێتەوە کە باس لە چارەنووسی ئەمریکا دەکەن، کە دوور نییە بە دەردی ئینگلیز بچێت.

لێرەوە ئەوەی مەن تێیگەیشتبم لەو گەمە سیاسییە گەورەیەدا ئەمریکا دەبێ ئێران بباتەوە، سعودیەش ئەگەر نەتوانێ ئەو تێگەیشتنەی تۆماس فریدمان ئاوەژوو بکاتەوە چارەنووسەکەی جگە لەبەر یەك هەڵوەشانەوە شتێکی دیکە نابێت.
سەرکردایەتی کوردیش دەبێ لەوە تێبگات نەوەی یەکەم کۆتاییان هاتوە.